

POMOZI PÉTER
**Gyergyóalfalutól
 Udmurtföldre**

A hetvenéves Domokos Péternek

Magától Domokos Pétertől tudjuk, édesapjából nem egyszer szakadt fel a sóhaj, hogy elismert filológussá érett fia nem „harisnyás székely”, nem az ő életműve folytatója. Mégis, ha a szülőföldnek, a szülők személyének, a *holnak és kiknek* szerepük van az egyén eszmélésében és későbbi pályáján, akkor Domokos Péterében mindennek kétszeres szerepe van.

Domokos Péter 1936. január 15-én, a székelyföldi Gyergyóalfaluban született Antal Mária és Domokos Pál Péter elsőszülött gyermekeként. Apjától ekkorra már megjelent *A moldvai magyarság* Csíksomlyón, mely annyi, a csángómagyarok által megőrzött kincset, dallamot adott az éneklők kezébe.

A gyermekkor fordulói híven követik a magyar történelem sorsfordulóit. Kisiskolái sorából kirajzolódik az útvonal: Kolozsvárt, Veszprémben, Szombathelyen, Szentgotthárdon, majd a fővárosban koptatta a padokat. Magasnövésű srác lévén hogyan fért el bennük, nem tudjuk, de a fasori gimnáziumba érkezéséről élete egyik meghatározó barátja, Vászolyi Erik nyilván hitelesen emlékezett: „1950 lehetett, amikor egy szép nap új fiú állított be a fasori gimnáziumba... Ez az újdonsült iskolatárs némi meglepetést szerzett: a szó szoros értelmében kimagaslott közülünk, irgalmatlanul nyurga, hosszúra nyúlt kamasz, s hozzá csontos, sovány fajta, jókora vállal és horpasz hassal... De barátságos és kedves volt, jó pofa és jó haver, akit hamar megszoktunk és befogadtunk, különösen, amikor kiderült, hogy szeret focizni.”¹

A szikár életrajzi adatok szerint 1954-ben érettségizett, már a József Attila Gimnáziumban, mert a híresen ökumenikus szellemű evangélikus fasori iskola akkorra eltűnt a Rákosi-éra süllyesztőjében. 1955-ben felvették az ELTE Bölcsészettudományi Karának magyar-román szakára. Saját bevallása szerint legnagyobb egyetemi élménye a magyar nyelvészet volt, amin nincs is csodálkoznivaló, hiszen a sokat emlegetett Szabó Dénes után és mellett Pais Dezső,

Bárcki Géza voltak a mesterei. Ugyanakkor már másodéves korában elcsábította a finnugrisztika. Mint írja „ennek több oka is volt. Ahogy édesapám a csángó kérdés iránt érdeklődött, tehát nem a közvetlen közelben fellelhető és elérhető problémák iránt, valahogy úgy éreztem, hogy nagyobb szükség lehet arra, hogy egy kicsit távolabb és nehezebb területen folytassak munkát, s így kezdtem látogatni Beke Ödön, kedves emlékezetű professzorom óráit.”² Kelet felé tekintett édesapja is, a Szeret partja felé Gyergyóalfaluból, fia pedig még messzebbre, a Káma, Vjatka és az Izs partjaiig, Kányádi Sándorral szólva a „csángónál is csángóbb ér-”re.³ *Oki Asalcsi balladája* Domokos Péternek legkedvesebb versei közé tartozik. Talán legszebb sorai:

„vannak vidékek kietlen
 messziségekbe vesztett
 vidékei az őshitnek
 ahová utak nem visznek
 de eltalál visszaráved
 behunyt szemmel is a lélek
 nyomra lel a szó a dallam
 kötése köt oldhatatlan
 csángónál is csángóbb éren
 oki asalcsi nővérem
 véremmel egy vér ki verset
 két megyényi népnek szerzett...”

Persze van abban jó adag történetietlenség, ha az indulást magyarazzuk Kányádival, hiszen épp a későbbi irodalomtudós Domokos Péter munkásságának van szerepe abban, hogy a *vannak vidékek* e szép képei Kányádi Sándor tollán megszülethettek.

A magyar szakos diploma megszerzésétől (1959) egyenes volt az út a finnugor népek irodalmának kutatása felé, bárha újabb történelmi leckék miatt kezdetben nem akadályoktól mentes. 1960-ban az első Nemzetközi Finnugor Kongresszuson már az irodalmi szekcióban érzi otthon magát a permi népek irodalmáról tartva előadást. Tudományos karrier helyett mégis Mátyásföld következik, a fél századdal korábban ottfelejtett kültelki általános iskola, ahol szaknarról még nemigen hallottak. Magyarázatul ismét egy történelmi sorsforduló szolgál: „*Aztán jött 1956. Én diplomáztam, hórihorgas barátomnak még maradt egy-két éve az egyetemen. Októberben ő a bölcsészkar forradalmi bizottságában tevékenykedett... Később Domokos Péter is megkapta a magáét ötvenhatos*

1 Vászolyi Erik: Domokos Péter boldogult úrfikorunkban. In: Domokos Péter. Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások 12. ELTE, Budapest, 1999. 34–37.

2 Domokos Péter vallomása pályájáról. In: uo. 5–8.

3 Kányádi Sándor: *Oki Asalcsi balladája*. Megjelent a *Sörény és koponya* (Csokonai Kiadó, Debrecen 1989.), a *vannak vidékek* című kötetekben (Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1992.) és számos finnugor költészeti gyűjteményben.

szerepléséért... Nagy kegynek számított, amikor én Angyalföldön, Péter pedig Mátyásföldön tanítani kezdhettünk éhbérért és „pöttyös” káderlappal, úgy látszott, hogy jó időre befellegzett tudományos ambícióinknak. Pénzünk soha nem volt, de havonta egyszer, fizetés napján mégis bevonultunk kettesben a körüti Erzsébet étterembe, és ünnepélyesen nagyot zabáltunk és söröztünk...”⁴

1965-ben tört meg a jég: Domokos Péter mehetett ke-

letre. A pétervári (akkor leningrádi) Zsdanov Egyetem magyar lektora lett. Itt köthetett sok-sok oroszországi finnugor nép írójával, tudásával olyan barátságot, amely későbbi tudományos pályáján is meghatározó volt. De ekkor nemcsak a kis finnugor népek irodalmának kutatásával jellemezte el végleg magát, mert ez Képes Géza hatására már öt-hat évvel korábban megtörtént, hanem nyilván továbbfejlődtek-érlelődtek hungarológiai elképzelései is. Domokos Péter volt az, aki nemcsak a finnugrisztikát, szeretett szakját látta kezdettől interdiszciplinárisan, hanem a tágabb értelemben vett hungarológiával egyetemben az egészet törekedett látni a teljes tudományozáson. Hazatérte után, már a Szegedi Egyetem (JATE) tudományos munkatársaként jelennek meg első fontos kötetei, *A finn irodalom fogadtatása Magyarországon*, *a Votka és Kalmez*, amelynek anyagát egy évtizeden át gyűjtötte, a *Medveének* és *Az udmurt irodalom története*. Ez utóbbival az udmurtoknak kezébe adta az irodalmi önismeret könyvét. Olyasvalamit tett az asztalra, aminek az egykori szovjet politikai körök szerint a hatása beláthatatlan.

Domokos Péter kivételes tudományos szervezői képességeit nemcsak az Oktatási Minisztériumban töltött évek eredményei, a hungarológia és a magyar lektori rendszer építésében-fejlesztésében betöltött szerepe – ezt a látszólag prózai epizódot különösen nagyra kell értékelni a mai oktatáspolitikai káoszt figyelve –, hanem az Uralisztikai Komplex Munkabizottság 1975-ös létrejötte és tizenöt éves eredményes működése is mutatják. 1989-ben egyik kezdeményezője volt a Finn-

ugor Írók Nemzetközi Társasága megalapításának, ahogy Voigt Vilmos mondja, „voltaképpen ő volt az a kristályosodási pont, amely körül a finnugor írók szövetsége megalakult”⁵ a mariföldi Joskar-Olában. Ennek éveken át alelnökeként, majd elnökeként dolgozott, az 1993-as egri, III. Finnugor Írótalálkozónak ő volt a lelke. *Megyek élő testvéremhez* – hirdette az akkor megjelent soknyelvű kötet, s a meghívott vendégek között nemigen akadt olyan, aki ne lett volna Domokos Péter régi ismerőse. Irodalomtudósként egyengette a nagy finnugor kongresszusok útját is, a jubileumi, X. Finnugor Kongresszus az ő tudománypolitikai, sőt kultúrpolitikai szerepe és kapcsolatai nélkül könnyen elmaradhatott volna.

1980-ban új munkahelyre, az ELTE Finnugor Tanszékére került, docensi beosztásban. 1984-ben védte meg akadémiai doktori értekezését *A kisebb uráli népek irodalmának kialakulása* címmel. 1992-ben kacifántos nemzetközi pályázat elnyerésével lett ennek a tanszéknek a vezetője. Neki köszönhető a tanszék fejlesztése, amelyen ma is

három finnugor szakon (észti, finn, finnugor) folyik az oktatás, s ez egyedülálló a világon. Az egyes szakok tantervében nemzetközi összehasonlításban páratlanul magas az irodalmi-irodalomtörténeti-néprajzi-történeti stúdiumok aránya. Domokos Péter integráló, szintetizálni képes egyéniségként erős intézményt teremtett, miközben termékeny irodalomtudós is maradt, amit sok-sok könyv, sok száz bibliográfiai tétel, számtalan vendégelőadás vagy külföldi egyetemeken tartott előadássorozat jelez.

Kitüntetései⁶ közül bizonyára az Udmurt Kenyes kitüntetése az egyik legkedvesebb számára. És talán az Udmurt ASZSZK Legfelsőbb Tanácsának 1989-es díszoklevele, mely történelmi elégtétel is volt számára.

A bölcsészkar Múzeum körütra költözése előtti, régi tanszékvezetői szobájában a fél finnugor világ relikviái ott sorakoztak. Tanítványai bizonyosan sohasem felejtik el ennek a szobának a hangulatát, mint ahogy Domokos Péter tudományetikai útmutatását sem.

társaság elnökének kitüntetése) 1999., a Fehér Rózsa Érdemrend lovagja (a Finn Köztársaság elnökének kitüntetése) 2002., az Udmurt Állami Egyetem tiszteletbeli professzora 2003., Mari magas állami kitüntetés 2005.

Domokos Péter

4 Vaszolyi Erik: In: Id. 1. lábjegyzet.

5 Voigt Vilmos: Jökedvvel, bőséggel. In: uo. 42–46.

6 Néhány a sorból: a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje 1996., Pro Terra Mariana Érdemrend V. Fokozata (az Észti Köz-